

KANCELARIA SENATU

BIURO ANALIZ, DOKUMENTACJI I KORESPONDENCJI

BADK-133-9/17 MKo

P9-07/17

Warszawa, dnia 21 kwietnia 2017 r.

Nr: 32793	Data wpływu petycji 20 lutego 2017 r.
	Data sporządzenia informacji o petycji 20 kwietnia 2017 r.

KODEKS KARNY

TEMAT

**WZMOCNIENIE POZYCJI POKRZYWDZONEGO
BĘDĄCEGO OSOBĄ NAJBLIŻSZĄ SPRAWCY PRZESTĘPSTWA**

WNOSZĄCY PETYCJĘ: petycja indywidualna

Grzegorz Pluciński.

PRZEDMIOT PETYCJI:

Podjąć inicjatywę ustawodawczą dotyczącą zmiany ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny, w celu poprawy sytuacji pokrzywdzonego będącego osobą najbliższą sprawcy przestępstwa.

UZASADNIENIE WNOSZĄCEGO PETYCJĘ:

Autor petycji postuluje wprowadzenie zmian, mających na celu przeciwdziałanie przemocy wobec osób najbliższych. W petycji wymienia się konkretne przepisy Kodeksu karnego, które należy zmienić: art. 157 § 4, art. 157 § 5, art. 217 § 3, art. 278 § 4, art. 279 § 2, art. 284 § 4, art. 286 § 4, art. 287 § 3, art. 289 § 5.

Wnoszący petycję wskazuje, że wymienione przepisy stanowią o prowadzeniu postępowania karnego jedynie na wniosek pokrzywdzonego, a regulacja ta w bardzo wielu przypadkach skutkuje pozbawieniem ochrony prawnej osób bliskich dotkniętych przestępstwem przez sprawcę, który jest dla pokrzywdzonego osobą bliską. Zdaniem autora petycji, osoby pokrzywdzone poddane są przemocy psychicznej i związku z tym nie składają wniosków o ściganie.

W ocenie składającego petycję należy umocnić pozycję pokrzywdzonego, tak aby jego zaniechanie złożenia wniosku o ściganie nie zwalniało sprawcy od odpowiedzialności karnej, lecz tylko jego świadome działanie skutkowało nieściganie sprawcy.

Autor petycji proponuje zastąpienie obecnych postanowień następującymi zapisami:

1. Prokurator odstępuje od ścigania [*sprawcy*] przestępstwa na wniosek osoby pokrzywdzonej.
2. Wniosek o ściganie musi zostać złożony w siedzibie prokuratury w obecności adwokata – pełnomocnika pokrzywdzonego i pod nieobecność sprawcy.
3. Adwokat występujący jako pełnomocnik pokrzywdzonego nie może być jednocześnie, ani w czasie składania oświadczenia, ani w przeszłości pełnomocnikiem sprawcy.
4. Stosowne oświadczenie adwokata złożone pod odpowiedzialnością karną z art. 233 k.k. załącza się do akt sprawy.
5. Koszty wynagrodzenia adwokata ponosi sprawca w wysokości ustalonej przez prokuratora.

STAN PRAWNY:

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 2016 r., poz. 1137 ze zm.), dalej jako „k.k.”, w art. 115 § 11 stanowi, że osobą najbliższą jest małżonek, wstępny, zstępny, rodzeństwo, powinowaty w tej samej linii lub stopniu, osoba pozostająca w stosunku przysposobienia oraz jej małżonek, a także osoba pozostająca we wspólnym pożyciu.

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2016 r., poz. 1749 ze zm.), dalej jako „k.p.k.”, w art. 2 § 1 pkt 3 stanowi, że przepisy kodeksu mają na celu takie ukształtowanie postępowania karnego, aby zostały uwzględnione prawnie chronione interesy pokrzywdzonego przy jednoczesnym poszanowaniu jego godności. Zgodnie z art. 49 § 1 k.p.k. pokrzywdzonym jest osoba fizyczna lub prawna, której dobro prawne zostało bezpośrednio naruszone lub zagrożone przez przestępstwo. Ponadto pokrzywdzonym może być również niemająca osobowości prawnej instytucja państwowa i samorządowa oraz inna jednostka organizacyjna, której odrębne przepisy przyznają zdolność prawną.

Art. 9 § 1 k.p.k. stanowi, że organy procesowe prowadzą postępowanie i dokonują czynności z urzędu, chyba że ustawa uzależnia je od wniosku określonej osoby, instytucji lub organu albo od zezwolenia władzy, tak więc inicjatywa wszczęcia postępowania karnego leży nie w gestii organu procesowego, lecz pokrzywdzonego (art. 12 § 1 k.p.k.).

Przestępstwa ścigane na wniosek dzielą się na przestępstwa bezwzględnie i względnie wnioskowe. Przestępstwami bezwzględnie wnioskowymi są te, których ściganie uzależnione jest od złożenia wniosku bez względu na to, kto jest sprawcą przestępstwa, natomiast przestępstwa względnie wnioskowe ścigane są na wniosek tylko w wypadku popełnienia ich przez określoną osobę i należą do nich: naruszenie czynności narządu ciała lub spowodowanie rozstroju zdrowia (art. 157 § 5 k.k.), wypadek komunikacyjny (art. 177 § 3 k.k.), kradzież (art. 278 § 4 k.k.), kradzież z włamaniem (art. 279 § 2 k.k.), przywłaszczenie (art. 284 § 4 k.k.), podłączenie się do cudzego telefonu (art. 285 § 2 k.k.), oszustwo (art. 286 § 4 k.k.), oszustwo komputerowe (art. 287 § 3 k.k.), zabór cudzego pojazdu w celu krótkotrwałego użycia (art. 289 § 5 k.k.). Wniesienie wniosku o ściganie powoduje, że sprawa toczy się dalej z urzędu. Za zgodą organu procesowego wniosek o ściganie może być cofnięty.¹

¹ Bieńkowska E., Mazowiecka L., - monografia - Uprawnienia pokrzywdzonego przestępstwem, Opublikowano: LEX 2011.

Pokrzywdzony może jako oskarżyciel prywatny wnosić i popierać oskarżenie o przestępstwa ścigane z oskarżenia prywatnego (art. 59 § 1 k.p.k.). W sprawach prywatnoskargowych prokurator wszczyna postępowanie albo wstępuje do postępowania już wszczętego, jeżeli wymaga tego interes społeczny. Ustawa przewiduje ingerencję prokuratora, „jeżeli wymaga tego interes społeczny”, jednakże nie definiuje tego pojęcia. Zakresem tej nazwy trzeba objąć wszystkie sytuacje, które przewidują, że przestępstwo prywatnoskargowe narusza interesy ogółu.² Z chwilą, gdy czyn ścigany z oskarżenia prywatnego zostanie objęty skargą prokuratora wówczas postępowanie toczy się z urzędu (art. 60 § 2 k.p.k.). Pokrzywdzony czynem po przystąpieniu do oskarżenia prokuratora, może złożyć oświadczenie o działaniu w charakterze oskarżyciela posiłkowego zgodnie z art. 54 k.p.k.

Prawne możliwości fizycznej ochrony osoby pokrzywdzonej reguluje **Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej z dnia 25 października 2012 r.**, która ustanawia minimalne normy w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw.

Dyrektywa w art. 18 przewiduje m.in. prawo do ochrony przed wtórną wiktymizacją oraz zastraszaniem i odwetem, a w razie konieczności zapewnienie fizycznej ochrony ofiar i członków rodzin. W wyniku wdrożenia zapisów Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej uchwalona została **ustawa z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonych i świadka** (Dz. U. z 2015 r., poz. 21), dalej jako „ustawa”, która reguluje specyficzne i samoistne rozwiązania dotyczące ochrony i pomocy pokrzywdzonym i świadkom.

Do środków ochrony i pomocy należy (art. 3 ustawy):

- ochrona na czas czynności procesowej (polega na obecności funkcjonariuszy Policji w pobliżu osoby chronionej w trakcie czynności procesowej z jej udziałem, w drodze do miejsca przeprowadzania czynności lub w drodze powrotnej - art. 4 ust. 2 ustawy);
- ochrona osobista, która może polegać na:
 - stałej lub czasowej obecności funkcjonariuszy Policji w pobliżu osoby chronionej,
 - czasowej obserwacji osoby chronionej i otoczenia, w którym przebywa,
 - wskazaniu osobie chronionej bezpiecznych miejsc przebywania oraz czasu i bezpiecznego sposobu przemieszczania się,

² Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 31 maja 2012 r. w sprawie o sygn. akt II AKa 141/12, Tytuł: „Treść oświadczenia co do objęcia ściganiem z oskarżenia publicznego przestępstwa prywatnoskargowego”. LEX nr 1238625.

- określeniu zakresu, warunków i sposobu kontaktowania się osoby chronionej z innymi osobami;
- pomoc w zakresie zmiany miejsca pobytu (podejmowanie czynności organizacyjnych umożliwiających osobie pokrzywdzonej, pobyt w miejscu innym jak dotychczasowe poprzez):
 - udostępnienie tymczasowego lokalu mieszkalnego, zapewniającego zaspokojenie podstawowych potrzeb bytowych,
 - pomoc w wynajęciu mieszkania, w przeprowadzce lub zagospodarowaniu,
 - pomoc w załatwieniu ważnych spraw życiowych związanych ze zmianą miejsca pobytu.

Ustawa przewiduje i szczegółowo normuje także kwestie związane z udzieleniem pomocy finansowej (tj.: zaspokojenie podstawowych potrzeb życiowych, pokrycie całości lub części kosztów tymczasowego udostępnienia lokalu mieszkalnego lub wynajęcia mieszkania, pokrycie kosztów uzyskania niektórych świadczeń opieki zdrowotnej, jeżeli osoba ta nie podlega obowiązkowemu ubezpieczeniu zdrowotnemu). Ponadto ustawa reguluje zasady w zakresie przesyłek pocztowych dla osoby chronionej i wysokości kwot pieniężnych przy udzielaniu pomocy finansowej.

Na mocy art. 11 ustawy powołano koordynatorów działań Policji w zakresie ochrony pokrzywdzonych i świadków. Do ich zadań należy m.in.: zapewnienie współdziałania jednostek Policji w udzielaniu i zapewnianiu pomocy i ochrony, gromadzenie informacji o ewentualnych zagrożeniach, zapewnienie pomocy psychologicznej.

Ustawa ułatwia dostęp do pomocy psychologicznej dla pokrzywdzonych, świadczonej z Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej.

Zgodnie z art. 1 ust. 2 środki ochrony i pomocy mogą być stosowane przed wszczęciem postępowania karnego lub karnego skarbowego, jeżeli zagrożenie życia lub zdrowia ujawni się w toku podjętych czynności operacyjno-rozpoznawczych lub postępowania sprawdzającego, o którym mowa w art. 307 Kodeksu postępowania karnego.

Przepisy ustawy wprowadziły również tzw. Europejski Nakaz Ochrony (zgodnie z dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/99/UE). Dzięki niemu możliwe stało się przekazanie środka ochrony do innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej. Przepisy te gwarantują osobom chronionym w chwili przeniesienia się do innego państwa członkowskiego możliwość wystąpienia z wnioskiem o wydanie tzw. europejskiego nakazu ochrony, a w konsekwencji objęcie ich w nowym miejscu zamieszkania odpowiednimi

środkami ochrony, identycznymi z tymi, którymi były objęte w poprzednim państwie.

Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2015 r., poz. 1390 j.t.) reguluje zasady i zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, postępowanie wobec osób dotkniętych przemocą oraz postępowanie wobec osób stosujących taką przemoc.

Art. 3 ustawy stanowi, że osobie dotkniętej przemocą w rodzinie udziela się bezpłatnej pomocy, w szczególności w formie:

- poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego, socjalnego, zawodowego i rodzinnego;
- ochrony przed dalszym krzywdzeniem, przez uniemożliwienie osobom stosującym przemoc korzystania ze wspólnie zajmowanego z innymi członkami rodziny mieszkania oraz zakazu kontaktowania się i zbliżania się do pokrzywdzonego;
- zapewnienie osobie dotkniętej przemocą w rodzinie bezpiecznego schronienia w specjalistycznym ośrodku wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie;
- badanie lekarskie w celu ustalenia przyczyn i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy w rodzinie oraz wydanie zaświadczenia lekarskiego w tym przedmiocie;
- zapewnienie osobie dotkniętej przemocą w rodzinie, która nie ma tytułu prawnego do zajmowanego wspólnie ze sprawcą przemocy lokalu, pomocy w uzyskaniu mieszkania.

Badanie dotyczące ustalenia przyczyn i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy w rodzinie oraz uzyskanie zaświadczenia lekarskiego - stosownie do ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r., o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (art. 16 ust. 1 pkt 2) - są bezpłatne.

Na podstawie art. 43 **ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy** (Dz. U. z 2017 r., poz. 665 ze zm.) oraz na mocy rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 29 września 2015 r. w sprawie Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej (Dz. U. z 2015 r., poz. 1544) resort sprawiedliwości udziela dofinansowania w formie dotacji celowych podmiotom spoza sektora finansów publicznych, świadczącym pomoc osobom pokrzywdzonym przestępstwem oraz członkom ich rodzin.

Dofinansowaniu podlegają następujące formy pomocy:

- organizowanie i finansowanie pomocy prawnej, w tym alternatywnych metod rozwiązywania konfliktów;
- organizowanie i finansowanie pomocy tłumacza w celu udzielenia pomocy prawnej

osobie uprawnionej, jeżeli nie włada w wystarczającym stopniu językiem polskim, do czasu wszczęcia postępowania przygotowawczego;

- organizowanie i finansowanie pomocy tłumacza języka migowego lub tłumacza-przewodnika w celu udzielenia pomocy prawnej;
- pokrywanie kosztów związanych z psychoterapią lub pomocą psychologiczną, w tym organizowanie i finansowanie pomocy przez osobę pierwszego kontaktu;
- pokrywanie kosztów czasowego zakwaterowania lub udzielania schronienia i in.

PRACE LEGISLACYJNE:

Do Sejmu 19 lutego 2017 r. wpłynęła **petycja BKSP-145-189/17** o takiej samej treści i wnioskach jak petycja prezentowana. 23 lutego 2017 r. petycję skierowano do Komisji do Spraw Petycji.

DZIAŁANIA POWIĄZANE:

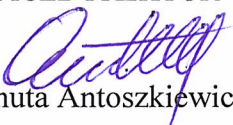
Sąd Najwyższy w Postanowieniu z 3 czerwca 2015 r. w sprawie o sygn. akt III KK 72/15 wskazał, że definicję osoby najbliższej zawiera art. 115 § 11 Kodeksu karnego oraz określił, że do kręgu osoby najbliższej włączonych zostało pięć kategorii osób, są to:

- małżonkowie;
- krewni w linii prostej: wstępni (rodzice, dziadkowie) oraz zstępni (dzieci, wnuki);
- krewni w linii bocznej, to jest rodzeństwo, również przyrodnie;
- powinowaci w tej samej linii lub stopniu, a zatem:
 - w linii prostej: wstępni, czyli mąż matki (ojczym), mąż babki oraz żona ojca (macocha), żona dziadka, jak również rodzice, dziadkowie małżonka, jak i wstępni (zięć, synowa, pasierb),
 - w linii bocznej: rodzeństwo małżonka (szwagier, bratowa);
- osoby pozostające w stosunku przysposobienia oraz ich małżonkowie; a także osoby pozostające we wspólnym pożyciu (w tym wypadku chodzi o wspólne pożycie psychiczne i fizyczne oraz o wspólnotę ekonomiczną).

OPRACOWAŁ

Maciej Kowalski

WICEDYREKTOR

Danuta Antoszkiewicz